

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XI

BELGRADE 1980.

диознијем корпусу ономастичких података са српскохрватског језичког подручја досад презентованом научној јавности. Стијовић даје бројне релевантне податке о локацији села, њиховим житељима, о легендама, старинама и свему ономе што је везано за дато насеље. Уз топониме и микротопониме читалац ће наћи и обавештења о томе о каквом се терену ради (шума, њива, брдо итд.), а често и друге напомене, свакако корисне при интерпретацији назива. Поред презимена стоји и информација о броју породица, њиховом пореклу, славама, тзв. *малим славама* и сл., као и имена лица од којих су добијени подаци. Уз лична имена је назначено и то колико становника носи дато име, а уз хипокористике су давана и имена од којих ови потичу. На крају су надимци с ауторовим опсервацијама, где су оне биле могуће, о мотивацији њиховог настанка. Аутор се, поменимо и то, одлично снашао на крајњем југозападном делу територије косовско-ресавског дијалекта, познатом по бројним специфичностима, насталих захваљујући, у првом реду, утицају несловенских језика и честим, готово сталним миграцијама становништва из других дијалекатских подручја. Импонују Стијовићева сигурност и прецизност у бележењу и акцентовању материјала, а његовим уводним опсервацијама о неким особеностима говора испитиваног терена морамо поклонити своје пу-

но поверење. Чланак С. Стијовића, да закључимо, може послужити као одличан узор и образац за испитивања овакве врсте код нас.

Два последња прилога резултат су једне сјајне акције Одбора за ономастику САНУ. Наиме, последњих година се коначно пришло организованом и систематском бележењу ономастичке грађе у Србији, као и неким другим деловима српскохрватског језичког простора. Колико је познато потписнику овога приказа, до сада је створена солидна мрежа поузданих теренских истраживача и сакупљени ономастички подаци у неколико стотина села. Не треба посебно наглашавати вредност акције спасавања ономастичког (и не само ономастичког) материјала од пропадња — дословце у последњем часу.

Солидно оштампана и технички лепо уређена публикација снабдевена је и трима регистрама: *Индекс речи*, *Индекс имена*, и *Индекс аутора*.

Иако се у овом приказу није улазило у детаљније критичке анализе презентираних прилога, дозвољавамо себи слободу да на крају изнесемо један начелан суд: добили смо прву свеску једне нове публикације, на чијим ће страницама, судећи по ономе што смо прочитали у књизи која је пред нама, драгоцене податке и обавештења налазити посленици из више научних области.

Слободан Реметић

SARADNJA IZMEĐU SRBA I GRKA ZA VREME SVOJIH OSLOBODILAČKIH POKRETA 1804—1830, I grčko-srpski simpozijum.
Zbornik radova, Solun 1979, 289 стр. + 29 фотографија.

У књизи која се пре неколико месеци појавила из штампе објављени су радови са симпозијума који је од 7. до 10. новембра 1976. године одржан у Кавали, у организацији Института за балканолошке студије из Солуна и Балканолошког института из Београда. Текстови су штампани на грчком и српскохрватском језику, а резимеа на енглеском.

А. Е. Вакалопулос: *Српски народни устанак као узор грчке револуције 1821.*

Борба српског народа од 1804. до 1812. године имала је велики утицај на грчки ослободилачки покрет. Српски устанак постао је узор грчком што је најбоље изражено у књизи анонимног аутора из 1806. године. Федерација, о

којој је сањао Рига од Фере, никада се није створила, али искрено пријатељство везивало је два народа.

К. Вавускос: *Црквени односи Србије и Екуменске патријаршије током XIX века*

Аутор разматра односе између Екуменске патријаршије и Руске, Грчке, Српске, Румунске, Албанске и Бугарске цркве. Српска црква стекла је аутокефалност 1219. године, а дигнута је на ранг патријаршије 1346. Од 1766. поново је под јурисдикцијом Екуменске патријаршије која јој је 1831. године загарантовала интерну административну аутономију.

Славко Гавриловић: *Грчко-цингарско-македонски трговци у Земуну према првом српском устанку*

Међу трговцима који су одржавали контакте са устаницима у Београдском пашлуку налазили су се и Наша Хаџи Бејић, Мато Георг, Сима Димитријевић, Константин Хадија и чланови породице Карамата. Анализирајући архивски материјал о поменутих личностима Славко Гавриловић закључује да је између трговаца и устаника успостављена обимна размена „кроз новчано пословање“ или „путем размене-трампе житарица, пића, соли“ за „стоку, дрво, мед, восак“.

Борбе Кнежевић: *Метерних и грчки устанак 1821—1829. године,*

Као „противник сваког прогреса“ који је могао да утиче на стања у Монархији Метерних се борио против свих ослободилачких покрета. Такав став имао је и према устаницима у Србији и Грчкој. Аустријски канцелар трудио се да са чланицама Свете Алијансе задржи непромењено стање у Европи. Метерних је био та снага која је покушала „да историју заустави у свом ходу или је врати у назад“.

Василије Крстић: *О неким одјецима грчких устанака у српској књижевности*

Песничка остварења Јована Стерије Поповића, Трандафила Дуке, Војислава Ј. Илића, Стевана Владислава Каћанског и других српских књижевника указују на присне везе између Срба и Грка. Већу пажњу аутор посвећује песми Војислава Ј. Илића, *Гласник слободе*, и необјављеном преводу Јована Стерије Поповића, *Седмостручни цветак борећим се Грцима посвећен*.

С. И. Пападопулос: *„Генерални план“ Филики Етерије и контакти са Србима,*

Крајем септембра 1820. написан је „Генерални план“, а усвојен почетком октобра исте године. После честих преговора, од пролећа 1817. до лета 1820. године, чланови Хетерије нису очекивали да ће Срби равноправно учествовати у борби за ослобођење суседних народа.

Е. Г. Протопсалтис: *Срби и Црногорци као пријатељи Грка за време Грчке револуције 1821*

У првом делу рада аутор разматра делокруг политичке и војне арбитраже између Срба, Грка и Црногораца у току припрема и за време Грчког устанка. Испитан је, у другом делу рада, делокруг војне помоћи нуђене од стране Срба и Црногораца грчким борцима пред и у току борбе за ослобођење.

Владимир Стојанчевић: *Кнез Милошева схватања српско-грчке сарадње против Османског царства*

Српско-грчке односе аутор разматра кроз три периода. Први траје од 1815. до 1821, други од 1821. до 1828/30, а трећи од 1830. до 1839. Кнез Милош начелно прихвата идеју о сарадњи, у разним видовима, али његови планови и предлози о рушењу Турског царства разликују се од идеја Хетерије и водећих личности Грчке револуције.

Спирос Д. Лукатос: *Србијанци, Црногорци и Босанци у борби за грчку независност (1821—1829)*

На основу непубликованих докумената из Државног архива размотрено је учешће Србијанаца, Црногораца и Босанаца у борби за грчку независност. У малим, али врло хомогеним групама, борци су у Грчку стизали из Белопавлића, Београда, Битоља, Скопља. Људи из наших крајева укључивали су се и у грчке одреде. У додатку рада аутор је објавио и четрдесет докумената на грчком језику.

Душан Лукач: *Хетерија и Караборђе*

Караборђе је у Јашну постао члан револуционарне народно-ослободилачке организације чији је задатак да се бори за ослобођење народа Балкана од туђинске власти. Покушај Хетерије да посредством Караборђа поново разбукта борбу српског народа осујетио је кнез Милош Обреновић ликвидирањем вође првог српског устанка.

Миодраг Стојановић: *Српске и грчке народне песме о устаницима*

У борби за ослобађење народа од вековног ропства хајдуштво и клефторматолство прерасло је у ослободилачке устанке. Српски и грчки народни певачи носили су у себи „мисао и осећање хероја чије су подвиге величали“. Важније карактеристике песама о устаницима су „народност и реализам у обликовању догађаја“.

К. Сволупулос: *Грчка штампа о српском проблему 1804—1830*

У Грчкој штампи, на грчком и страним језицима, велика пажња посвећивана је приликама у Србији. Чланци и критички осврти одишу невероватним духом солидарности од стране Грка према српском народу. Читаоци су исцрпно обавештавани о политичком, социјалном и културном напретку пријатељске земље.

Климент Цамбазовски: *Грци у првом српском устанку*

Бимбаша Конда, Јорѓаши Олимпиот и Никола Пангалос само су

неки од Грка који су учествовали у првом српском устанку. Аутор закључује да су у доба устанка учињени први кораци „српског и грчког народа ради организовања заједничких акција за ослобођење од многовековног турског ропства“.

А. Ангелопулос: *Улога Екуменске патријаршије у грчко-српским духовним односима у првој половини XIX века*

Почетком XIX века Српска црква била је под административном управом Екуменске патријаршије. У светлу нових докумената анализиран је утицај Екуменске патријаршије на културни и духовни развој Српске цркве у првој половини XIX века.

Драгослав Антонијевић: *Устанички костим Срба и Грка*

У устаничким костимима Срба и Грка присутне су оријенталне и старобалканске црте. Један од чинилаца за сличност у одевању су историјскокултурне и политичке везе Срба и Грка, а начин одеванња устаника огледа се у емотивном и психичком стању народа. Аутор закључује да би костим „који се у Србији XIX века називао 'српским грађанским', а у Грчкој 'грчким'" требало назвати „балканским“.

А. Е. Каратанасис: *Стефан Живковић и грчка породица Дука (јуни 1815)*

Неколико дана пред почетак другог српског устанка Максим Дука, који се настанио у Новом Саду, пише писмо своме брату Маркосу, трговцу у Брашову, и обавештава га да је угостио Симу Марковића и Стефана Живковића. Моли брата да им помогне приликом њиховог боравка у Брашову. Задатак двојице српских устаника био је да у Хотину успоставе контакт са Русима.

Г. Вури: *Георгије Паназоглу, епирец у служби српског владара Милоша Обреновића*

По завршетку другог српског устанка Георгије Папазоглу остаје у Србији. Аутор разматра активну делатност Папазоглу у аутономној Србији. Истиче његов значај

у креирању политичког живота и улогу у економском животу Србије за владе кнеза Милоша Обреновића.

Борђе С. Костић

ЧЕТВРТИ МЕЂУНАРОДНИ БАЛКАНОЛОШКИ КОНГРЕС

Отварање научних центара за континуирани рад на балканологији, оглашавање специјализованих часописа, издавање посебних монографија, одржавање регионалних скупова и разговора, а нарочито међународних конгреса, какав је био и последњи у Анкари августа 1979. године, сведоче о несумњиво појачаном интересовању и све плоднијем раду на балканолошким студијама у свету.

Не можемо се отети утиску да су сви досадашњи балканолошки конгреси представљали заједничко прегалаштво бројних учесника да свестрано развију и унапреде балканологију која се данас афирмисала као активан чинилац у развоју научне мисли о Балкану.

Намера нам је да унеколико сумирамо богат програм Анкарског конгреса. Кад је реч о балканолошким конгресима овај посао отежава огроман дијапазон специјалности и велики хронолошки распон. Тематска разубеност иде од археологије, преко свих историјских раздобља, до језика, књижевности, етнологије, фолклористике и уметности.

Пре него што бисмо споменули конкретне теме, изнећемо једно наше запажање понето са овог Конгреса. Теоријско-методолошка садржина предавања која смо успели да чујемо полазила је од добро разубеног и научно оправданог компаративизма, међутим, приметили смо и семантичке приступе, потврђене научно-емпиријским критеријумима, што је значило корак у ново. Семантичка димензија није потиснула оне друге погледе који су се темељили на материјалистичким и историјско-социолошким ставовима. Један део методолошких виђења није ишао даље од еклектичких опредељења.

Два главна реферата овог конгреса уз читав низ значајних ко-реферата, припала су југословенским научницима. Први реферат из археологије *Балкан у праисторијско доба између Мале Азије и Медитерана* дали су у коауторству М. Гарашанин и А. Бенац. Други реферат је био из етнологије *Техничко-земљорадничке справе у југоисточној Европи (до XIX века)* из пера Б. Братанић.

У археолошкој секцији биле су још две теме: *Балкан и Мала Азија у првом миленијуму пре н. е. и Балкан и Мала Азија у римско доба*. Овде се са корефератом појавила Д. Гарашанин.

Историјске теме су хронолошки полазиле са раним средњим веком, чија је главна тема била *Становништво и племена југоисточне Европе и њихове миграције у Византијском царству*. У раду ове секције учествовала је са својим корефератом *Панонска племена од VI — XII века и њихов однос према Византијском царству*, Д. Димитријевић.

Тема *Натурална економија и трговина производа у југоисточној Европи од XII — XV и XV — XVIII века*, имала је кореферат написан у коауторству С. Ђирковић и Д. Ковачевић *Натурална економија и трговина производа од XIII — XV века у областима данашње Југославије*.

Средњем веку припале су и ове теме: *Социјално-правне категорије и њихови односи према господару земље и држави и Континуитет и дисконтинуитет државних структура у периоду XVI — XVII века*. У оквиру ове последње теме Р. Михалчић је одржао кореферат *Континуитет и дисконтинуитет у формирању државних структура у Србији XIV века*.